

Kapitola 14

Dálný východ v české zahraniční politice

Rudolf Fürst

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V návaznosti na předchozí ročníky těchto analytických monografií tato kapitola pokrývá oblast Dálného východu (DV) zahrnutím Číny (Čínská lidová republika, ČLR), Japonska, obou korejských států (Korejská republika, resp. Jižní Korea, a Korejská lidově demokratická republika, KLDK, resp. Severní Korea), Tchaj-wanu a Mongolska. Protože jihovýchodní Asie dosud nebyla v této kapitole zastoupena, zahrnuje text také ještě Vietnam (Vietnamská socialistická republika), který je v mnoha směrech důležitou partnerskou zemí ČR. Tak jako v minulých dílech této analýzy, i tentokrát autor nezamýšlí poskytnout detailní faktografický záznam všech událostí ve vztazích s uvedenými zeměmi, ale chce se zaměřit na nové a relevantní okolnosti v kontextu české zahraniční politiky na DV a pojmenovat podstatné trendy v jejich vývoji.

Východní Asie je sice geograficky vzdálenou destinací, kde ČR – podobně jako většina států EU – nemá specifické politické zájmy, ale z hlediska hospodářské spolupráce jde o oblast velmi důležitou a perspektivní. Společné agendě dominují hlavně témata z okruhu investic a obchodu, Japonsko a Korejská republika patří dlouhodobě k významným investorům v České republice, očekává se dramatický nárůst hospodářského vlivu Číny v ČR. Tato ekonomicky silná trojka má v ČR ekonomickou a politickou lobby a spolu s Tchaj-wanem také patří k zemím se silnou veřejnou diplomacií.

Vláda ČR ve svém programovém prohlášení věnuje v oddílu o zahraniční politice pozornost mimoevropským zemím a v odkazu na lidská práva zmiňuje souvislost rozvojové politiky, politiky lidských práv a humanitární pomoci. Politika lidských práv je postavena do kontextu práv občanských a politických, hospodářských, sociálních a environmentálních za podmínky „vzájemného respektu a dialogu“.¹ V oddílu

týkajícího se MPO je explicitně vyjádřená podpora exportu, a to v součinnosti s působením vládních agentur CzechTrade, CzechInvest a CzechTourist. Hlavním tématem sledovaného roku v české politice vůči DV bylo bezesporu obnovení politického dialogu na nejvyšší úrovni s Čínou, které začalo v předchozím roce 2013 vyhlášením tzv. „restartu“ česko-čínských bilaterálních vztahů, v roce 2014 na jaře pak vrcholilo návštěvou ministra zahraničních věcí v Číně a posléze na podzim cestou prezidenta Miloše Zemana do ČLR. Obě návštěvy ukončily neobvyklou prodlevu v kontaktech na vysoké úrovni: český ministr zahraničních věcí do té doby nezavítal do ČLR 15 let (naposled ministr Jan Kavan, 1999), prezidentská návštěva se uskutečnila až s deset let trvajícím výpadkem (prezident Václav Klaus, 2004). Chladné politické vztahy ilustruje fakt, že čínský prezident nikdy Prahu nenavštívil, na rozdíl od ostatních postkomunistických států ve střední a východní Evropě.² Česká republika patřila k zemím, jež byly v hodnocení evropských think-tanků shledány vůči ČLR nejvíce politicky asertivní.³ Náprava česko-čínských politických vztahů byla výsledkem souběhu dvou hlavních tendencí: vnitropolitických změn v ČR následujících po pádu kabinetu premiéra Petra Nečase a současně nárůstu zájmu ČLR o východní část EU, který vyústil do vzniku regionálního sdružení 1+16, za jehož počátek je považována tzv. Varšavská iniciativa, deklarovaná na společném summitu předsedů vlád 16 postkomunistických států a ČLR v roce 2012.⁴

Česká politika ve sledovaném roce za nebývale vysoké míry konsenzu domácích politických aktérů pokračovala v zjevném úsilí o adaptaci na politiku regionálního formátu 1+16, jež byla také doprovázena příznivými vnějšími podmínkami, tj. trvajícím zájmem Číny o Evropu (EU) a rostoucí pozorností vůči skupině 16 i střední Evropě (V4). Česká strana měla na výběr, zda bude jen následovat diplomacii hlavního proudu ve sdružení 1+16 (popř. ve shodě s V4), anebo se pokusí o bilaterální aktivitu vůči Pekingem nad rámec těchto formátů.

Vedle stále rostoucí role ČLR v české politice a hospodářské spolupráci v Asii stojí poněkud ve stínu tohoto trendu prudký rozvoj vztahů ČR s Jižní Koreou, jež v bilaterálních jednáních postupně dospěla na úroveň strategického partnerství, které v sledovaném roce ještě nedošlo k oficiálnímu vyhlášení. Toto strategické partnerství, v kontrastu s mediálně výraznějšími kontakty s Čínou, má přesvědčivé výsledky v podobě masivních korejských investic do průmyslových podniků s dopady na nárůst exportu ČR, a také do společných technologicky vyspělých projektů, úspěšně se uplatňujících na třetích trzích.

Tematicky pozoruhodným a novým jevem ve sledovaném roce 2014 bylo dramatické odcizení většiny médií od vládní politiky v otázce restartu politických kontaktů s Čínou a souvisejícími pokusy o redefinici pojetí české politiky lidských práv. Nadměrná politizace a polarizace vyjadřující především ideologické postoje opozičně nalaďených politických aktérů vůči momentální vládě a prezidentu M. Zemanovi svědčí o ideologickém vlivu médií a neúspěchu vládní politiky svou pozici veřejně obhájit. V českém veřejném mínění převládá pocit, že česká politika vůči ČLR se změnila, a to v negativním slova smyslu, údajným ústupem od hájení lidských práv.

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Formát 1+16 a restart česko-čínských vztahů dominujícím tématem

Čína byla ve sledovaném roce jasně tématem číslo jedna a nebývalou měrou upozadila agendu s ostatními zeměmi DV. Obnovení politických kontaktů na vysoké úrovni přineslo po předchozím, dekádu trvajícím úpadku řadu prominentních setkání. Tímto česká politická agenda s Čínou dosáhla od počátku devadesátých let svého momentálního vrcholu a svou aktivizací kontaktů na vysoké úrovni se přiblížila nejvíce iniciativním členům uskupení šestnáctky (Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Srbsko, Rumunsko). Vzhledem k předchozím chladným vztahům byl tento obrat v české politice, nastartovaný premiérem Jiřím Rusnokem a prezidentem Milošem Zemanem již v předešlém roce 2013, největším obratem v bilaterálních vztazích Pekingů se všemi zeměmi šestnáctky. To však ještě neznamená, že Česká republika stojí v pohledu ČLR natolik vysoko, spíše se projevuje efekt změny, který je pro obě strany výhodný. Peking může očekávat ochotu ČR k „usmíření“ a výhodně tuto etapu zužitkovávat, Praha naproti tomu může zdůrazňovat, jak atraktivní je partnerství s ČLR a jak pro ni snáší nepřázeň opozice, médií a veřejného mínění.

Politický dialog s Pekingem zahrnoval setkání na úrovni prezidentů, ministrů zahraničních věcí, průmyslu, dopravy, vnitra a pokračovala také iniciativa hejtmánů a regionálních představitelů. Aktivní program politických jednání začal setkáním prezidenta Zemana s jeho čínským protějškem Si Ťin-pchingem během účasti státníků na olympiádě v Soči. M. Zeman zopakoval nabídku uskutečnit summit regionálního formátu 1+16 v Praze a mimo to pozval čínského prezidenta k návštěvě do Prahy. Summit 1+16 v roce 2014 se i přes dřívější nabídku premiéra Rusnoka (2013) a později i ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka (2014, viz níže) na jeho uspořádání přesto konal v Bělehradě, což vypovídá o tom, v jakém pořadí stojí v Pekingů diplomatická váha jednotlivých členů šestnáctky.

Plánovanou třídenní cestu (konec dubna) ministra L. Zaorálka do Číny již předem provázela nebývale ostrá mediální kritika za dopředu oznámený názor, že ČR nebude kritizovat okupaci Tibetu (viz níže).⁵ Ve společném prohlášení na závěr návštěvy v Pekingů, jehož text byl masívně kritizován médií, se praví: „Česká strana respektuje suverenitu a územní celistvost Čínské lidové republiky, je si plně vědoma důležitosti a citlivosti otázky Tibetu, znovu potvrdila dodržování své politiky jedné Číny i to, že Tibet je neoddělitelnou součástí čínského území. Česká republika v této souvislosti nepodporuje samostatnost Tibetu v jakékoliv formě.“⁶ Zatímco prezident Zeman a premiér Sobotka vystoupení ministra Zaorálka v ČLR kvitovali pozitivně, opozice se dle očekávání postavila k zněním prohlášení kriticky – ODS, Strana zelených, TOP 09 a Úsvit vyjadřovaly výhrady k domnělému ústupu od podpory Tibetu a politiky lidských práv v duchu politiky prezidenta Václava Havla, i když dokument obsahuje explicitní zmínku o problematice lidských práv a rozdílnosti pohledů obou zemí.⁷

V návaznosti na program formátu 1+16 a bilaterální iniciativy ČR navštívil Čínu (červen) také ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek s početným doprovodem zástupců ministerstev financí, dopravy a představitelů Moravskoslezského kraje, vlád-

ních agentur CzechTrade, CzechInvest a individuálních podnikatelů. Pracovní návštěva zahrnovala východočínský přístav Ning-po v provincii Če-t'iang, kde probíhala konference ministrů hospodářství ČLR a zemí šestnáctky a kde byl otevřen mezinárodní veletrh zemí střední a východní Evropy (Central and Eastern European Countries Products Fair 2014). Ministerská delegace se zastavila v průmyslové zóně ležící mezi Ning-po a Šanghají, kde se mj. nachází továrna Shanghai Volkswagen, která s produkcí modelů Octavia a Superb dosahuje na čínském trhu výtečných výsledků (roční produkce 300 000 vozů). Ministr Mládek jednal s provinčním guvernérem Li Čchiangem o možnosti dodávek tramvají Škoda Transportation; tramvajová doprava je v čínských městech na prudkém vzestupu. Dalšími tématy byly nabídky spolupráce v oblasti letectví a nanotechnologií.⁸

Hlavní událostí roku byla čtyřdenní oficiální návštěva prezidenta Zemana v ČLR (říjen), během které zavítal do Čcheng-tu, hlavního města provincie S'-čchuan, ve kterém působí kancelář CzechTrade a kde se plánuje otevření nového českého konzulátu. Dalším místem na programu byl přístav Tiencin (Tchien-t'in, prov. Che-pej), kde sídlí pobočka firmy Home Credit (PPF); program poté končil v Pekingu setkáním s čínským prezidentem Si.⁹ Politické rozhovory se nevyhnutelně dotkly politických postojů ČR, jež dle vyjádření M. Zemana respektují teritoriální celistvost ČLR, včetně Tchaj-wanu, a nepodporují samostatnost Tibetu. Český prezident vyslovil připravenost České republiky nevměšovat se do vnitřních záležitostí Číny. Debata o ekonomických prioritách zmínila trvající zájem o vytvoření přímého leteckého spojení mezi oběma zeměmi, otevření pobočky Bank of China v ČR, podporu pro čínské investory zajímající se o ČR (telekomunikace, IT, dopravní infrastruktura, turismus). Prezident Zeman také podpořil ideu zrušení vízové povinnosti v rámci možností daných normami EU.¹⁰

Koncem roku 2014 byla aktivní agenda českých politických kontaktů završena účastí premiéra Bohuslava Sobotky na summitu regionálního formátu 1+16 v Bělehradě na úrovni předsedů vlád. Premiér Sobotka během jednání (16. prosince) s čínským předsedou vlády Li Kche-čchinagem zopakoval návrh uspořádat následující summit v Praze v roce 2016. Vedle sjednané cesty českého premiéra do Pekingu (2015) pokračovala debata o hospodářských tématech a otevření přímé letecké linky mezi ČR a ČLR.¹¹ V souhrnu lze konstatovat, že smířlivá rétorika všech výše zmíněných setkání zapadla do běžné rutiny podobných setkání ostatních partnerských zemí šestnáctky,¹² které nemusí Peking opakovaně ujišťovat o platnosti dávno podepsaných dohod, v českém politickém a mediálním diskurzu však byla jednání vedená ministrem zahraničních věcí, premiérem a prezidentem interpretována jako zlomová ve smyslu opuštění politiky lidských práv.

Prezident Zeman v závěru roku (4. prosince) ještě přijal na Pražském hradě ředitele zahraniční sekce ÚV KS Číny Wang Ťia-žueje za účelem pokračování rozhovorů o ekonomických tématech.¹³

Opozice se v debatě v Poslanecké sněmovně (31. října) ohradila zejména proti zahrnutí Tibetu a Tchaj-wanu coby součástí Číny a odmítla opuštění tradice hodnot v české politice výměnou za hospodářské zájmy (poslanci Marek Benda z ODS a Karel Schwarzenberg z TOP 09). Ministr Zaorálek hájil znění společného prohlá-

šení s poukazem na pasáž, která explicitně zahrnuje dialog o lidských právech, avšak rétoriku prezidenta Zemana přímo nekomentoval, zejména v případě jeho formulací, když v interview pro čínskou televizi CCTV v rámci komplimentů M. Zeman zmínil, že by se ČR mohla přiučít o „*stabilizaci společnosti*“.¹⁴

I přes nebyvale silnou kritiku za údajný ústup od politiky podpory Tibetu, v sledovaném roce do Prahy přijeli vysoce postavení představitelé tibetského exilu. Prvním byl místopředseda tibetského exilového parlamentu Khenpo Sönam Tenphel (4. června) s delegací poslanců absolvující také cestu do Belgie, Rakouska, Švýcarska, Polska, Slovenska a Estonska.¹⁵ Druhým významným politickým hostem byl předseda tibetské exilové vlády Lozang Sanggjä, který přijel na říjnovou konferenci Forum 2000. Oba vysocí političtí představitelé tibetského exilu měli možnosti veřejné mediální prezentace v podobě rozhovorů a komentářů pro česká média.¹⁶

Kromě agendy na nejvyšší úrovni se akcelerace kontaktů s ČLR projevovala i na ministerské a regionální úrovni. Ministr Mládek zařadil Ekonomické fórum v Plzni (29. května), partnerském městě čínské provincie Če-ťiang, kterou reprezentoval její guvernér Li Čchiang s delegací. Fóra se zúčastnil západočeský hejtman Václav Šlajs (ČSSD) a zhruba 350 podnikatelů, polovina z nich z Če-ťiang, závěrem byla podepsána dohoda o regionální spolupráci.¹⁷ Aktivní úroveň regionální kooperace potvrzuje fakt, že ČR se stane sídlem Asociace guvernérů provincií Čínské lidové republiky a reprezentantů regionů zemí střední a východní Evropy. Tato organizace bude ustavena podpisem v Praze, o její vznik aktivně usiluje jihomoravský hejtman Michal Hašek za Asociaci krajů ČR. Jihomoravský kraj již sám dříve uzavřel kooperační dohodu s čínskou provincií Kuang-tung týkající se zejména oblastí hospodářství, zemědělské výroby (vinařství), cestovního ruchu a školství.¹⁸

Ministerstva vnitra a zahraničních věcí jednají o spolupráci s ČLR v boji s organizovaným zločinem v souladu s českou koncepcí boje proti organizovanému zločinu na období 2015–2017. Obnovení politického dialogu příznivě uvolnilo situaci pro vzájemná jednání, čínská strana nebyla dříve dostatečně vstřícná pro sdílení relevantních informací. Hlavní problém na české straně je otázka daňových úniků. Ministerstvo vnitra usiluje o podobnou dohodu s Vietnamem, aby bylo umožněno vydávání odsouzených cizinců pro trestní řízení. Tato jednání souvisejí s obecnější koncepcí boje s organizovaným zločinem zahrnující také zejména země Balkánu. Jednali o tom ministři vnitra v Praze, vietnamská strana po podepsání dohody poskytne České republice skupinu právníků a policejních expertů.¹⁹ Do výčtu jednání s asijskými partnery patří také setkání ministrů zahraničních věcí ČR a Vietnamu a také cesta ministra Mládka s početnou podnikatelskou skupinou do Japonska. Cílem aktivity české strany je nebýt jen příjemcem investic, ale také podnítit vlastní investiční a podnikatelskou aktivitu v Japonsku.

Hospodářské kontakty

Ačkoliv země DV představují ekonomickou prioritu české zahraniční politiky, v sledovaném roce šlo spíše o fázi plánů a hledání možností než o dosažený stav (s výjimkou Korejské republiky), což platí paradoxně, leč příznačně hlavně o favorizované

Číně. S touto zkušeností se ČR dlouhodobě ocitá ve stejné situaci jako země šestnáctky, včetně prominentů Maďarska a Polska. Pro exportéry je oblast DV tradičně obtížnou destinací a prosadit se na tamějších trzích vyžaduje velké náklady a zkušenosti. Statistiky exportů a přílivu investic do ČR nevykazují úměrný výsledek vynaloženému úsilí o bližší politické kontakty, jejich podcenění však není možné, protože asijsí partneři obecně očekávají a vyžadují politické garance.

České vládní instituce byly aktivní a věnovaly ekonomické diplomacii velké úsilí zejména v případě Číny. Hlavní akcí roku představuje masivní Investiční fórum (28.–29. srpna), zorganizované Smíšenou česko-čínské komorou, s účastí 500 hostů z Číny a 700 z ČR, osobně zaštitěné premiérem Sobotkou a prezidentem Zemanem a s účastí čínského místopředsedy vlády Čang Kao-li, pořádané v prestižním prostředí Pražského hradu. Fóra se také zúčastnily delegace krajů ČR a představitelů čínských provinčních reprezentací, se kterými už české regionální reprezentace udržují průběžné kontakty (např. prov. Liao-ning, Che-pej, Che-nan, Fu-t'ien, Chaj-nan, samosprávná aglomerace Čung-čching), jež navázaly protokolem bilaterální dohody s českými kraji a městy. Jednání se týkala témat předdiskutovaných v rámci politických oficiálních setkání, tj. především dopravy, energetiky, leteckého průmyslu, zdravotnictví, turismu, finančních služeb. Česká strana za účasti lobbistů vkládá velké naděje do nabídky pro čínské investory v případě moravskoslezské ekonomické a technologické zóny.²⁰ Čínští jednatelé projeví mj. také zájem o účast v tendrech na dostavbu jaderných elektráren v Temelíně a v Dukovanech. K důležitým jednáním dále patřila příprava dohody mezi Českou exportní bankou a čínskou Export Import Bank a také otevření pobočky Industrial & Commercial Bank of China.²¹

Mezi ekonomickou diplomacií a konkrétními výsledky existuje nevyhnutelný časový nesoulad, proto dostupné statistiky stěží vyjadřují výrazný posun v exportech a investicích. Čínské investice (PZI) doposud nepatřily k výrazným položkám, ani v rámci skupiny asijských zemí, postupně se však ČLR (+ Hongkong) posouvala na třetí místo za tradičně výraznou dvojici Korejská republika a Japonsko. V roce 2014 data z ČLR zůstala za Jižní Koreou a Japonskem. PZI (PZI celkem = základní kapitál + reinvestovaný zisk + ostatní kapitál): 1. Jižní Korea (5,712 mld. Kč), 2. Japonsko (1,607 mld. Kč), 3. Kazachstán (86 mil. Kč), 4. ČLR (58,4 mil. Kč; Hongkong -186 mil. Kč).²²

Nízká úroveň PZI z Číny není v Evropě a ve skupině 16 neobvyklým jevem, příliv investic je zatím stále ještě spíše součástí diplomatické mluvy, která spojuje masivní investiční expanzi ČLR do střední Asie se záměry propojit dopravní infrastrukturu přes východní a střední Evropu až na západ kontinentu. V rámci tohoto investičního tažení je příznačně větší prostor pro dopravní investice do zemí Balkánu, kde je železniční a dálniční síť na nižší úrovni realizace než v západní a střední Evropě a kde je pro čínské investice větší opodstatnění. Proto jsou čínské PZI a naplnění strategie „silk road“ strukturálně odlišným zemím střední Evropy a V4 spíše vzdálené, jak potvrzují poznatky autorů z Polska, Maďarska a Slovenska.²³

Pokud jde o zahraniční obchod s Čínou, potvrzuje se pozvolný lineární nárůst českých exportů, s deficitem, jehož trend růstu se mírně zpomaluje: export (v Kč) 42,3

mld.; import 359,3 mld.; saldo -316,9 mld. (srovnej v roce 2013: export 37,6 mld.; import 302 mld.; saldo -265,8 mld.).²⁴ Formát 1+16 nepřináší kromě diplomatické vstřícnosti prakticky nic, co by mělo konkrétně podpořit exporty evropských partnerů do Číny, tento formát je postaven na asymetrii a ekonomické (a politické) váze silného asijského partnera. Současně je třeba konstatovat, že vlastní statistiky zemí šestnáctky nemohou evidovat pohyby zboží a jeho reexporty přes další zprostředkovatelské země, které jsou nakonec finálními vývozci. Proto s ohledem na silnou orientaci českých exportérů do zemí EU a zejména Německa je možno odhadovat, že skutečné hodnoty vyvezených výrobků, polotovarů a služeb do ČLR jsou podstatně vyšší, než ukazuje statistika ČSÚ.

Spíše než ve statistikách lze přehled o úspěšných investicích sledovat na konkrétních projektech a fázi jejich realizace. V tomto ohledu existuje dostatek příznivých zpráv a tou hlavní je, že tradičně silné české obory v automobilovém průmyslu a výrobě dopravních zařízení znovu získávají v Číně pozice. Tento pokrok po dvou dekadách tápání lze připsat na vrub schopnosti firem získat seriózní a finančně silné partnery. V Číně posílily pozice firmy Škoda Transportation podpisem memoranda o dalších dodávkách a prodeji licence na 400 tramvajových vozů ForCity Alfa pro město Čching-tao. Také Škoda Electric pokračuje v navyšování dodávek pohonných zařízení pro vozy metra ve městě Su-čou, kontrakt za 1,1 mld. Kč byl podepsán pro léta 2015 a 2016.²⁵ Dařit se začíná i automobilce Tatra, která dojednala prodej své licence v řádu stamilionů Kč na pět let pro čínskou státní firmu Aviation Industry Corp, na výrobu svých vozů v počtu nad 120 000 kusů.²⁶ Biotechnologická společnost Sotio, náležící do finanční skupiny PPF, zahájila výrobu přípravku pro léčbu rakoviny. Slavnostnímu otevření laboratoře v Pekingu byl přítomen i ministr zdravotnictví Svatoopluk Němeček, tou dobou pobývajícím na oficiální návštěvě v ČLR.²⁷

V roce 2014 pokračoval příliv investic do již existujících velkých projektů financovaných z Jižní Koreje, k největším patří Hyundai, Nexen Tire, Doosan – Škoda Power, Korean Air aj. V souladu s plánovanou cestou českého premiéra do Soulu pro následující rok byla v přípravě řada nových velkých investičních projektů.²⁸

Podobně jako v případě politických kontaktů, i v ekonomické spolupráci se projevuje trend globalizace a poklesu váhy individuálních státních aktérů; v tomto prostředí se však firmy z ČR stále lépe orientují a začínají se konečně prosazovat i v obtížných destinacích DV. Současně se ukazuje kontrast dynamiky spolupráce s Jižní Koreou ve srovnání s Čínou. Zatím největší oznámenou investicí z ČLR měl být vstup soukromé finanční skupiny CEFC (China Energy Company Limited) do J & T v udávané hodnotě 19 mld. Kč. Firma si hodlá v Praze postavit sídlo, její konkrétní investiční záměry nebyly dosud potvrzeny.²⁹ PPF a J & T nejsou v ČR registrovány, příspěvek jejich investic se v české národní statistice přímo neodrazí. Ukázkou malé publicity, ale významného investičního vstupu je otevření nové výrobní haly japonské společnosti Toray v Prostějově. Firma se zaměřuje na výrobu desek pro bezvodý ofsetový tisk novin, časopisů a různých tiskovin; investice dosáhla úrovně miliardy Kč.³⁰ Podobně také japonská polygrafická společnost BBH Tsuchiya investovala do nového závodu v Českých Budějovicích půl miliardy Kč.³¹

DÁLNY VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Politické a hospodářské kontakty s partnery na DV jsou dlouhodobě stabilní, s výjimkou KHDR. Čína představuje trvale specifický případ: česko-čínské politické vztahy evidentně oscilují v závislosti na vývoji české vnitropolitické konstelace, jak naznačuje četnost setkání na nejvyšší úrovni v dobách minulých vládnoucích koalic vedených ČSSD (premiér Zeman a prezident Klaus, premiéři Paroubek a Sobotka), za navenek nesouhlasného komentáře liberálně-konzervativní opozice (ODS, TOP 09, SZ, LES). Ochlazení politických kontaktů s ČLR je obvykle výsledkem politiky pravicových vlád.

Česká politika po pádu kabinetu P. Nečase získala nebývalou míru konsenzu, kdy mezi vládou, MZV, prezidentem republiky, MPO a ostatními ministerstvy, lobbistickými kruhy (v čele s Česko-čínskou komorou, vedenou lobbistou J. Tvrdíkem), Asociací krajů ČR a většinou politických stran existuje nebývalá podpora. Vláda premiéra Sobotky v souhlasu s prezidentem Zemanem navázala na obrat v roce 2013 uskutečněný premiérem Rusnokem a jasně deklarovala svůj cíl pokračovat v pročínském kurzu, tj. zejména obnovit politický dialog s Pekingem.

V opozici stojí navenek ODS (nikoliv ve skutečnosti, viz pokusy premiéra P. Nečase o zlepšení vztahů s ČLR) svázaná s pročínskými finančními kruhy a pak zejména TOP 09, která pročínskou lobby nemá a negativní tematizace lidských práv patří do její ideologické výbavy. S odchodem TOP 09 z vedení MZV se významně proměnila politika ministerstva a její součinnost s vládou. Koaliční lidovci také nemají v ČLR ekonomické zájmy a s ohledem na svou religiózní tradici jsou jejich výhrady k nedemokratické asijské velmoci konzistentní. Hlavními kritiky české pragmatické politiky vůči Pekingem jsou aktéři, kteří s takovým postojem slučují svou existenční a ideovou identitu: ekologičtí liberálové Martina Bursíka LES, Strana zelených, protibetské skupiny a nevládní organizace zaměřené na agendu lidských práv, většina českých think-tanků a vlivní žurnalisté.

Významnými vnějšími aktéry jsou EU, Varšavská iniciativa, resp. formát 1+16, a sama Čína, která má ve své celoevropské strategii zájem postkomunistické členské země EU sloučit do společné agendy pro efektivizaci své strategie a racionalizaci nákladů. Tato vnější konstelace je pro malý stát formátu ČR aktuálně výhodná a usnadňuje uvolnění napětí v politických vztazích. Potřeba napravovat pověst ČR po odchodu pravicových vlád je pro levice a střed většinou vnímáno jako vlastní zásluha, ačkoliv tento postoj stíhá despekt českých médií a nevýhoda v slabé pozici vůči politicky silnému partnerovi. Kolísání české politiky tedy permanentně českou pozici znejasňuje a marginalizuje.

Jako velmi výhodná a efektivně přející je obnovena souhra na ministerské úrovni (MZV, MPO, MŠMT, MK, MV, MZe), kde na nižších úrovních existuje solidní profesionální tradice, jež byla zastíněna dočasnými spory mezi vedením ministerstev a nesouladem v koncepcích v době Nečasova kabinetu. Velmi podstatným aktérem v diplomacii vůči DV a především ČLR jsou lobbistické kruhy reprezentované Česko-čínskou smíšenou komorou, které dominují osoby spjaté s ČSSD (Jaroslav Tvrdík, Jan Kohout). Finanční skupiny mimo tento okruh (PPF, J & T), spjaté zejména s ODS,

jsou rovněž aktivní, v době ochlazených vztahů s Pekingem dokonce nahrazovaly chybějící politickou reprezentaci.

S ohledem na výkyvy v politických vztazích s ČLR se naskytá otázka, zda nebyla krize v politických kontaktech s ČLR vlastně chybou české strany? Tento názor mimo KSČM kontinuálně zastává bývalý premiér Jiří Paroubek, který v době svého působení ve vládě přikládal kontaktům s Pekingem velký význam.³² Po nástupu koalic pravého středu došlo k výraznému úbytku kontaktů na nejvyšší úrovni zejména důsledkem české diplomacie před olympiádou v Pekingu. Česká politická debata dluží zhodnocení, zda český postup byl opravdu vhodně zvolený a pro ČLR přijatelný. Česká republika se netají kritickým pohledem na počínání nedemokratického režimu v ČLR, nicméně pořádání OH je prestižní mezinárodní událostí stvrzenou mezinárodní konsenzem (Mezinárodní olympijský výbor), která vyžaduje ohled k očekávanému ceremoniální chování, jež má v kulturním prostředí Dálného východu své standardy, specificky značně odlišné od středoevropských. Česká strana se projevila velmi netaktně, když ministr zahraničních věcí nediplomaticky přirovnal OH v Číně k fašistické olympiádě v Berlíně (1936)³³ a lobboval v Paříži v době francouzského předsednictví v Radě EU za bojkot olympijského ceremoniálu. Slavnostního zahájení OH v Pekingu se nikdo z vysoké politické reprezentace ČR nezúčastnil. Premiér Miroslav Topolánek pózoval před kamerami s odznakem tibetské vlajky v klopě saka a do Pekingu jel jako soukromá osoba. Když poté, v roce 2009, pozdější premiér Jan Fischer přijal dalajlamu v Kramářově vile, není divu, že čínská strana na českou diplomacii reagovala zmrazením politických kontaktů na vysoké úrovni a také omezením komunikace s českým zastupitelským úřadem v Pekingu. Během prezidentské kampaně v roce 2012 bývalý náměstek ministra zahraničních věcí Alexandr Vondra přes média kritizoval J. Fischera za nevhodný způsob organizace přijetí dalajlamy v Praze.³⁴ Vondra v anketě *Respektu* doslovně uvedl: „*Václav Havel se setkával s tibetským duchovním vůdcem léta, pomáhal mu, když upozorňoval na porušování lidských práv. Vždycky ale respektoval ‚pravidla hry‘, nevyvolával pochybnosti o politice jedné Číny. Naopak Jan Fischer... dalajlamovi ničím nepomohl, ale vztahy s Pekingem poškodil.*“³⁵ Běžnou rutinou, kterou ostatně zavedl sám prezident Havel, bylo uzpůsobit organizaci citlivých návštěv v Praze s ohledem na součinnost ostatních vládních institucí a dodržet společný postup, jak diplomaticky odpovědět na oficiální protesty čínské strany. Dalajlama a ostatní představitelé tibetského exilu byli vždy formálně hosty vhodně zvoleného formátu „kulturního“ či „náboženského“ dialogu a do programu se příležitostně vešla různá další „neoficiální“ setkání, leckdy i s vysoce postavenými politiky, nemluvě o bohatém přístupu do českých médií. Je příznačné, že český ideologický diskurz v roce 2014 předčil i výroky představitele pravice A. Vondry, který se na postu náměstka ministra zahraničních věcí odvolával na standard formálně neoficiálního přijetí dalajlamy, jenž by neměl být porušován. Ohled na nepřijatelnost setkání s dalajlamou na státní úrovni uznával i Havel, ostatně v Evropě se návštěvy tibetských VIP hostů dějí obdobným způsobem. Navíc prezident Havel evidentně nikdy neodmítal politické a ekonomické kontakty s nejvyššími představiteli ČLR,³⁶ nestavěl je již od časů federální vlády Mariána Čalfy do mravně nepřijatelné sféry, odkaz na tzv. havlovskou tradici je tedy nepodložený.

DÁLNY VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Zpolitizovaná česká média (podrobněji viz níže), která se zhostila role politického aktéra, se v roce 2014 ve srovnání s rokem předchozím ještě více zaktivizovala, postavila morální hodnoty a „havlovský odkaz“ jako domněle hlavní téma diplomacie a národního zájmu vůči Číně a stanovila tak nesplnitelné podmínky, spojené s trvajícím politickými útoky proti MZV, prezidentu Zemanovi a vládě ČR. Média nastolila požadavek asymetrie v české zahraniční politice, kdy minoritní zájem některých NGO, politické opozice a názor některých publicistů (preference lidských práv a podpory tibetského exilu) má být prosazován státními představiteli. Jde v podstatě o tentýž problém, který se pokoušel pojmenovat bývalý premiér Nečas poukazem ke klausovskému rétorickému pojmosloví „dalajlamismu“ a „humanrightismu“, jež postavil do domnělé kontradikce s ekonomickými zájmy.³⁷ Prezident Zeman, který pro návrat z oficiální návštěvy Pekingu netaktně zvolil soukromé letadlo investiční skupiny J & T, se ovšem dopustil podobného přehmatu v podobě nedostatečného respektu k veřejnému zájmu a veřejnému mínění. Média příznačně přehlédla, že uvedení soukromého podnikatele Petra Kellnera prezidentem Zemanem k prezidentu Si Ťin-pchingovi k oficiální audienci pro nejvyšší představitele státu je přinejmenším nestandardní.

Narčení politiky vlády, MZV a prezidenta z utilitarismu

Veřejná debata v roce 2014 v oblasti česko-čínských vztahů svou intenzitou mnohonásobně převýšila počet a význam ostatních politických událostí ve vztahu ČR k DV. Hlavním tématem veřejné debaty týkající se české politiky na DV bylo napravování chladných politických kontaktů s Pekingem, které se setkala s masivním odmítnutím z důvodu domnělého podřizování se nedemokratické Číně a českému ekonomickému utilitarismu. Většina médií se názorově ztotožnila s menšinovou pravicovou opozicí vůči politice vlády, MZV a prezidenta Zemana způsobem, který představuje návrat k tematizaci moralizující diplomacie z počátku devadesátých let³⁸ a moralizujícího diskurzu v duchu vylučovací konstrukce „buď hodnoty, nebo hospodářské vztahy“. Debata přitom nepřinesla žádnou hlubší reflexi české politiky lidských práv v Číně, odmítla nabízenou diskusi o revizi Havlovy politiky lidských práv a zohlednění sociálních a ekologických témat a rozvojové spolupráce,³⁹ ani nenabídla nová a podrobnější subtémata. Média v nebyvalé shodě obracela pozornost k postoji ČR k samostatnosti Tibetu a Tchaj-wanu, ačkoliv je evidentní, že tibetská exilová vláda ani Tchaj-wan o vyhlášení samostatnosti formálně neusilují. Šlo tedy o témata věcně irelevantní, ale s o to přesvědčivějším emotivním apelem na veřejnost. Nebyvalá shoda v diskurzu napříč médii v podobě tematizace a neustálého opakování motivu selhání ve znění česko-čínského prohlášení jeví enormní snahy médií o politizaci záležitostí, které by ztěžily veřejnost zajímal. Znění společných prohlášení v česko-čínských vztazích jsou zřídka nosná pro veřejnou debatu, jen s výjimkou případů, kdy se tohoto tématu chopí opozice, jak se stalo v roce 2005 při podpisu smlouvy o ochraně investic, kterou česká strana urgentně potřebovala a musela ve formulacích ustupovat.⁴⁰

Stálým zdůrazňováním a opakováním domnělého ústupu ČR v názoru na postavení periferních území v rámci ČLR a na postavení Tchaj-wanu média vyvolala moralizující paniku, postavenou na logicky a věcně nepravdivých tvrzeních. Česká republika v návaznosti na tradici československo-čínských vztahů od roku 1949 uznává státní suverenitu a územní celistvost ČLR tak, jak činí všechny ostatní státy, jež ČLR oficiálně uznaly, včetně severských evropských zemí (Dánsko, Švédsko, Norsko, Finsko), které již na konci čtyřicátých let navázaly oficiální styky s komunistickou Čínou, podobně učinila i např. Velká Británie v roce 1950. Ani USA, EU, Japonsko a další významní aktéři neotevírají otázku teritoriální celistvosti ČLR. Hlavní ideologický účinek této spontánní kampaně směřoval k tomu, že když ČR potvrdí dosavadní oficiální znění bilaterálních smluv s ČLR, učiní tak z pohnutky vyjádřit své submisivní postavení vůči nepopulárnímu nedemokratickému režimu v ČLR. Taková interpretace je nevěcná a zpolitizovaná.

Dalším výrazným jevem v česko-čínském mediálním diskurzu je razantní monopolizace tematiky lidských práv v ČLR ze strany pravicových médií, jako by problematika lidských práv byla doménou jen jedné části politického spektra. S tím souzněla negativní personifikace tematiky lidských práv v podobě útoků na vedení MZV a specificky na náměstka ministra Petra Druláka. Ostře kritický diskurz médií přitom nezvládal ani tematiku lidských práv v Číně věcně popsat, tím méně aktualizovat a analyzovat.

Selhání médií lze pozorovat v nedostatečném informování veřejnosti o situaci české diplomacie v Pekingu, o faktu, že politické vztahy ČR s ČLR byly dlouhodobě nejhorší v celé Evropě a že tento stav není přijatelný i přesto, že ČLR nepochybně má špatnou pověst s ohledem na porušování lidských práv. Negativní komentáře v ČT a ČRo masivně převážily nad věcnou podobu zpravodajství, tj. co konkrétně obsahovala jednání s čínskými partnery a jak lze v kontextu posledních let a v kontextu evropsko-čínských vztahů český postup vůbec hodnotit. Média vůbec nevzala v patrnost celoevropský kontext vztahů s ČLR a nedostatečně referovala o regionálním formátu 1+16 v rámci evropsko-čínských vztahů. Dekádu trvající výpadek v politických vztazích s ČLR zakryla mediální kampaň strhující pozornost na údajné opuštění mravních principů v politice Prahy, aniž by média reflektovala na otázku, zda skutečně nešlo o chybu české strany, specificky pak bývalého vedení MZV, které se neshodovalo ani s názorem tehdy koaliční ODS. Mediální interpretace postavení Číny v české zahraniční politice v uplynulém období před tzv. „restartem“ staví moment *de facto* obětování politické agendy s asijskou mocností ve prospěch mezinárodní proslulosti ČR jako vzor důsledné politiky lidských práv: česká mezinárodní pověst nám výpadek politického dialogu s ČLR údajně vynahradí. Tak vyzníval názor většiny kritiků nové politiky ČR, zejména v případě bývalého ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga a s ním názorově souznících žurnalistů.⁴¹

Zájem médií o problematiku lidských práv je na první pohled očekávaný a záslužný, média by ale měla být schopna taková témata profesionálně zvládnout. Jestliže úroveň podpory ČR pro Tibet a lidská práva v ČLR v roce 2014 údajně utrpěla, jak potom vysvětlit fakt, že do Prahy ve stejném roce zavítaly dvě různé prominentní delegace tibetského exilu: předseda tibetské exilové vlády a delegace tibetského exi-

lového parlamentu. Pokud by se česká mainstreamová média nemýlila v názoru, že Praha rezignovala na podporu Tibetu, takovéto prominentní návštěvy by se nemusely uskutečnit, popř. by byly ztíženy úředními obstrukcemi, jak se v některých zemích EU stává.⁴² Stejně tak obě dvě návštěvy měly ničím neomezenou publicitu. Ostatní témata týkající se zemí východní Asie zůstala ve veřejném prostoru upozaděna, nejvíce pozornosti obvykle budí severokorejský režim a bezpečnostní napětí na DV. Česká média zpravidla věnují bezpečnostním tématům v daném regionu hlavní pozornost a na podrobnější pohled i za rámec daných stereotypů zatím veřejnost čeká marně.

ZÁVĚR

I když DV nepatří k hlavním prioritám české zahraniční politiky, přesto ekonomický vliv většiny těchto zemí stabilně trvá a roste, navíc zejména globální autorita Číny se stává postupně i domácím politickým tématem. Česká republika pokračovala v proaktivní roli v agendě s Čínou z předešlého roku bilaterálně i ve formátu 1+16. V daném roce 2014 kulminoval efekt pozitivního obratu české politické reprezentace vůči Číně, avšak zatím nemohl přinést evidentní výsledky v hospodářském přínosu. Na první pohled se jevící aktivizace české politiky byla ovšem spíše jen přízpusobením se evropskému hlavnímu proudu, výhodou je přesvědčivý konsenzus hlavních politických aktérů, tj. vládní koalice (kromě lidovců), MZV a prezidenta.

Nový pragmatický přístup k Číně se ukázal být polarizujícím tématem mezi vládou a opozicí, na jejíž stranu se postavila velká většina médií. Názor, že jde o přínos české politiky v duchu havlovského humanismu a podpory lidských práv, autor shledává jako ideologickou konstrukci, která nemá pádné věcné opodstatnění. Česká republika na poli lidských práv v ČLR pro nedostatek kontaktů a reálných možností v terénu nedosáhla prakticky ničeho, zatímco ostentativní podpora Tibetu a disidentů vyzněla převážně jako téma pro domácí veřejnost v podobě emotivních apelů. Kritici vládní politiky upřednostňují asertivní politiku lidských práv a selektivně podporují čínské disidenty a tibetské aktivisty, aniž by věnovali pozornost ostatním – a také podstatně početnějším – skupinám a menšinám, které jsou vystaveny nepřízní politických, sociálních a ekologických daností v ČLR. Česká debata o politice lidských práv a činnosti nevládních organizací postrádá elementární zhodnocení efektivity takových politik. Český politický a mediální diskurz, určovaný opozicí a některými nevládními organizacemi, odmítl diskusi o možné revizi politiky lidských práv z principu a bez jasného zdůvodnění, tím ideologická polarizace převýšila nad vlastním obsahem.

Právě otázka české politiky vůči ČLR se stala nebyvale viditelným momentem politizace. Vláda, MZV a Kancelář prezidenty republiky se snaží vystupovat aktivněji a napravit nedostatečnou intenzitu politického dialogu s Pekingem, zděděnou od předchozích vlád, zatímco opozice a jí nakloněná většina médií si vybraly téma Číny jako působivou strategii kritiky vlády a prezidenta za údajně selhání české reprezentace při obraně „havlovského odkazu“ a podpory lidských práv. Nová pragmatická politika ČR se orientuje na dvojí způsob aktivizace navenek – v podobě účasti v regionálním formátu 1+16, a ještě více pak v bilaterálních vztazích s Pekingem, kde česká strana

usiluje o uvolnění předchozího napětí trvajících zhruba posledních deset let. I přes pokračující zájem ČLR o postkomunistickou část EU ve formátu 1+16, verbálně prezentující státy V4 v navenek prominentním postavení, nedostavuje se žádoucí ekonomický efekt této regionální iniciativy. Pro Čínu jsou ze strukturálních důvodů důležitější země Balkánu a mimo šestnáctku stojící Bělorusko a Ukrajina.

Ideologický střet mezi českou politickou pravíci a levicí vztahy s Pekingem poznamenává. Levice investuje politický kapitál do zlepšení kontaktů s Pekingem, avšak bez odpovídajících efektů v podobě exportu a oboustranně relevantních toků investic. V případě malých zemí jako ČR se ekonomické aktivity v ČLR jen velmi obtížně dají ovlivnit politicky. Levicí ideologizovaný motiv hledání politické podpory pro hospodářské vztahy nemůže být dostatečně efektivní kvůli nízkému reálnému přínosu formátu 1+16, a přináší navíc vnitropolitická rizika, s ohledem na ideologicky podjatý postoj médií a jejich vliv na veřejnost. Pravice naproti tomu ideologicky konstruuje obraz zlé totalitní moci, které musíme dát najevo svou odvahu ke vzdoru a vyjádřit ušlechtilé odhodlání šířit českou transformační zkušenost, v níž důraz na lidská práva je hlavním přínosem, pro který svět ČR obdivuje. Výpadek politických kontaktů na vysoké úrovni (zpravidla následující po další návštěvě dalajlamy) neohrozí politické vztahy na úrovni ministerstev a regionálních reprezentací. Číňané nemají zájem tyto sféry politizovat a komunikace na těchto úrovních se rozvíjí spontánně a s oboustrannou podporou. Oblasti kultury, školství, vědecko-technické spolupráce a turismu jsou politicky značně imunní, odtud pak hlavní argument české pravice dovozuje, že se ČR bez politických kontaktů s neoblíbenou ČLR obejde. Média tento postoj dlouhodobě spoluvytvářejí a obhajují.

Výsledkem je střídání dvou nesmiřitelných stylů, zatímco čínská strana – bez evidentního zájmu o Českou republiku jako individuální zemi – vytrvale a cílevědomě posiluje svou převahu v asymetrii česko-čínských vztahů i v rámci formátů 1+16 a EU–ČLR strategického partnerství. Tento stav v ČR doprovází neúměrná míra přeceňování individuální české role v bilaterálních vztazích s ČLR a ideologická zaťatost českých mainstreamových médií, jejich profesionální stagnace či dokonce úpadek.

Zkušenost diplomaticky aktivního Polska varuje, zejména s odkazem na minimální ekonomický účinek politiky Varšavy coby neoficiálního vůdce skupiny 16. Neúčast polské předsedkyně vlády na summitu 1+16 v Bělehradě byla varujícím úkazem. Peking vůči všem státům šestnáctky, i všem členským státům EU, praktikuje rétoriku „dveří do EU“ (*gateway to EU*) a novodobě „silk road“, kterou spojuje s masivním přílivem čínských investic a expanzí obchodu, avšak konkrétní dopady v nárůstech investic i exportů do ČLR jsou nepřesvědčivé. Česká republika i přes projevenou snahu zlepšit politické vztahy s Pekingem stále zůstává z pohledu čínské evropské politiky zemí nepřilíš relevantní.

Je zajímavé srovnat agendu ČR–ČLR s ostatními moderními zeměmi DV, zejména s Japonskem, Jižní Koreou a Tchaj-wanem. Politické vztahy jsou výtečné v důsledku neexistence českých politických zájmů v této oblasti a stále více z důvodu zjevné komplementarity zájmů ekonomických, vědecko-technických a kulturních. Kromě toho je evidentním faktem, že ČR si na DV podstatně více rozumí s demokratickými zeměmi. Přitom přepjatě ideologizující vidění Číny v ČR, jež se stává jedním z nej-

výraznějších v celé Evropě, je jednostrannou brzdou lepších kontaktů s ČLR. Srovnání ČLR s Jižní Koreou v podobě konkrétních a skutečně realizovaných projektů nad rámec běžné asijské zdvořilosti a oboustranně evidentní zájem o kulturu, turismus a vědeckotechnickou spolupráci dává příklad, že ČR si může dovolit vystupovat vůči všem státům na DV sebevědomě.

Země DV jsou nadále významnými partnery ČR, důraz na českou *soft power*, veřejnou diplomacii a zejména využití kultury a turismu představují velkou perspektivu pro budoucnost. Platí úměra, že klesající váha národního státu na jedné straně a rostoucí zapojení do mezinárodních ekonomických projektů i politických regionálních sdružení na druhé straně představuje výzvu, aby ČR dokázala efektivně zhodnotit své přednosti a komparativní výhody státu ve středu Evropy. Vnější podmínky dané mezinárodní aktivitou sousedních evropských zemí, zejména Německa a Polska, napomáhají posílení zájmu asijských partnerů o ČR. Česká republika je v pozici, kdy k úspěchu se stačí adaptovat na progresivní směry ve vztazích Evropa–Asie a rozvíjet dále kontakty se všemi moderními zeměmi DV.

Pokrok česko-severokorejských vztahů naráží na překerní vnitropolitickou situaci v KLDŘ, neochotu USA změnit asertivní politiku a na problematický mezikorejský dialog. Agenda ČR–Mongolsko zůstala ve sledovaném roce poněkud méně aktivní, i přesto je Mongolsko nadále potenciálně zajímavým partnerem pro české investice a obchod.

Poznámky

- ¹ *Programové prohlášení vlády ČR*, 14. 2. 2014.
- ² Například prezident Chu Ťin-tchao zavítal do Bratislavy v roce 2009, politické vztahy mezi Maďarskem a Polskem jsou velmi aktivní i v rámci celoevropských měřitek.
- ³ Fox, John–François Godement: *A Power Audit of EU-China Relations*. ECFR, 2009, s. 4; viz též Godement, François–Parello-Plesner, Jonas–Richard, Alice: *Scramble for Europe*. ECFR, 2011, s. 3–5.
- ⁴ Členské státy sdružení skupiny 16: Albánie, Bulharsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Makedonie, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko, Slovinsko.
- ⁵ *Česko křísí vztahy kvůli byznysu, Zaorálek míří do Pekingu*. iDnes, 23. 4. 2014; „Zaorálek měl o Tibetu mlčet“, tři ministři jeho cestu do Číny odmítli. Echo24.cz, 2. 1. 2014.
- ⁶ *Společné prohlášení ministrů zahraničí České republiky a Číny*. ČTK, 29. 4. 2014.
- ⁷ *Postoj Zaorálka proti samostatnosti Tibetu kritizovala pravice*. ČTK, 29. 4. 2014.
- ⁸ *Ministr Mládek v Číně představil konkrétní projekty spolupráce*. ČTK, 10. 6. 2014.
- ⁹ *Zeman při návštěvě Číny podpořil české investice v Číně*. ČTK, 25. 10. 2014.
- ¹⁰ *ČR podle Zemana uznává celistvost Číny, odmítá se vměšovat*. ČTK, 27. 10. 2014.
- ¹¹ *Sobotka: Česko by se pro Čínu mělo stát i branou do EU*. ČTK; *Sobotka: Příklonem k Číně jsme se neodvrátili od Havla*. Týden.cz, 4. 7. 2014. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/sobotka-priklonem-k-cine-j sme-se-neodvratili-od-havla_311922.html#_Vag80Pl_Oko.
- ¹² Viz blíže Fürst, Rudolf: *Čína znovu objevuje bývalou východní Evropu: Důvod k radosti či obavám?* Policy paper ÚMV, 2014. On-line: iir.cz/article/cina-znovu-objevuje-byvalou-vychodni-evropu-duvod-k-radosti-ci-obavam.

- ¹³ Zeman přijal šéfa zahraničního oddělení čínských komunistů. ČTK, 4. 12. 2014.
- ¹⁴ Vystoupení prezidenta Zemana v ústřední čínské televizi. On-line: www.youtube.com/watch?v=LYA7rAqVrCs.
- ¹⁵ Postoj ČR k Tibetu je smutný, měla by ho podporovat, tvrdí předák. ČTK, 4. 6. 2014.
- ¹⁶ Viz např. *Tibetský premiér: Neprodávejte se za dobré vztahy s Čínou*. Týden, 13. 10. 2014. On-line: www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/tibetsky-premier-neprodavejte-se-za-dobre-vztahy-s-cinou_321094.html; Fingerland, Jan: *Stal se Tibet demokratickou republikou?* Český rozhlas, 10. 8. 2014. On-line: www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/jan-fingerland-stal-se-tibet-demokratickou-republikou--933382.
- ¹⁷ Mládek: Zájem čínských investorů o ČR je letos nepochybně větší. ČTK, 29. 5. 2014.
- ¹⁸ ČR má být sídlem asociace pro spolupráci Evropy s Čínou. ČTK, 25. 8. 2014.
- ¹⁹ ČR chce kvůli organizovanému zločinu navázat spolupráci s Čínou. ČTK, 3. 11. 2014; *Do Česka dorazí policisté z Vietnamu kvůli drogovým gangům*. ČTK, 7. 7. 2014. On-line: www.czechchina.com/cif/.
- ²⁰ Sobotka: Vztahy s Čínou jsou prioritou, důležitý je dialog. ČTK, 28. 8. 2014.
- ²¹ Česká národní banka: *Platební bilance, přímé zahraniční investice za rok 2014*. On-line: www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html.
- ²² Szunomár, Ágnes (eds.): *Chinese financial assistance in the Visegrad countries: Myth or reality?* Institute of World Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2014. On-line: vki.hu/Chinese_financial_assistance_in_V4.
- ²³ Statistika ČSÚ: *Zahraněční obchod*. On-line: apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO.
- ²⁴ Škoda Transportation posílila v Číně dohodu s firmou CSR Sifang. ČTK, 30. 4. 2014; *Škoda Electric dodá do Číny pohony na motory metra za 1,1 mld. Kč*. ČTK, 12. 3. 2014.
- ²⁵ Tatra prodá čínské firmě licenci na výrobu 10 000 aut. Hospodářské noviny, 17. 6. 2014.
- ²⁶ Firma Sotio otevřela v Číně laboratoř, má pomoci proti rakovině. ČTK, 18. 6. 2014.
- ²⁷ Korea: *Blízký partner z druhého konce světa*. CzechInvest. On-line: www.czechinvest.org/korea-blizky-partner-z-druheho-konce-sveta.
- ²⁸ J & T nestačí. Čínská CEFC zdvojnásobí své investice v Česku. E15.cz, 4. 12. 2014. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/j-t-nestaci-cinska-cefc-zdvojnasi-sve-investice-v-cesku1142977#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink; zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/j-t-nestaci-cinska-cefc-zdvojnasi-sve-investice-v-cesku-1142977.
- ²⁹ *Japonská Toray v Prostějově investovala miliardu do nového závodu*. ČTK, 30. 1. 2014.
- ³⁰ *Japonci investovali do závodu v Č. Budějovicích půl miliardy Kč*. ČTK, 23. 5. 2014.
- ³¹ Paroubek, Jiří: *Čína, velký exportér kapitálu*. Deník Referendum, 24. 10. 2014. On-line: denikreferendum.cz/clanek/19017-cina-velky-exporter-kapitalu.
- ³² Autor polemizuje s přirovnáváním OH v Berlíně k OH v Pekingu, viz Fürst, Rudolf: *Olympijské hry v Pekingu jako národní slavnost*. Mezinárodní politika, 7/2008, s. 4. On-line: www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2008/MP07_08.pdf.
- ³³ Anketa: *Jak rozumíte premiérem zmíněnému pojmu dalajlamismus?* Respekt, 19. 9. 2012. Odpověď Jana Fischera viz Fischer, Jan: *Václav Havel by Vondrovi nepoděkoval*. Parlamentní listy, 27. 9. 2012.
- ³⁴ Respekt, 19. 9. 2012.
- ³⁵ Vlastní interview autora vedená s představiteli politické sekce KPR v rámci výzkumu grantu MZV (2001); dále viz svědectví expremiéra J. Paroubka, který zastával aktivní postoj k kontaktům s ČLR i přes odlišnosti s politikou KPR. Viz Paroubek, Jiří: *V. Havel navazování užších hospodářských vztahů ČR s Čínou nekritizoval*. Vaše věc, 20. 11. 2014. On-line: vasevec.parlamentnilisty.cz/clanky/v-havel-navazovani-uzsich-hospodarskych-vztahu-cr-s-cinou-nekritizoval.
- ³⁶ *Nečas: Dalajlamismus či podpora Pussy Riot škodí českému exportu*. iDnes, 10. 9. 2012. On-line: zpravy.idnes.cz/podpora-dalajlamy-podle-necase-skodi-exportu-fnb-domaci.aspx?c=A120910_182335_domaci_jj.

- ³⁸ Tubilewicz, Czeslaw: Central European Moralistic Diplomacy: An Evolution of Budapest, Prague and Warsaw's Stance on Human Rights in China, 1989–1994. In: Columbus, Frank (ed.): *Central and Eastern Europe in Transition, Vol.1*. Commack–New York: Nova Science Publishers, 1998, s. 21–28.
- ³⁹ Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice aneb od snění k naivitě. A zpět?* Deník Referendum, 13. 1. 2014.
- ⁴⁰ Stalo se tak v roce 2005 při návštěvě čínské premiéra Wen Ťia-paa v Praze, kdy byla podepsána Dohoda o podpoře a ochraně investic. Dohoda byla v důsledku čínské tlaku na českou stranu v několika bodech problematická, avšak v parlamentu nakonec hladce prošla. Viz např. *Zahraňiční politika ČR. Data*, MZV ČR, 9. 12. 2005, s. 13.; dále např. Sobotka, Bohuslav: *Zdolávání čínské zdi*. Ekonom, č. 51–52, 22. 12. –4. 1. 2006, s. 78; dále viz Jahn, Martin: *Smlouva s Čínou lepší být nemohla*. Hospodářské noviny, 14. 12. 2005.
- ⁴¹ Hudema, Marek: *Odklonem od Havla Česko prodělá*. Hospodářské noviny, 30. 10. 2014. On-line: archiv.ihned.cz/c1-63029230-odklonem-od-havla-cesko-prodela; *Už žádnou kritiku za Tibet a lidská práva, slíbila si vláda a míří do Číny za obchody*. TV Nova, 23. 4. 2014. On-line: tn.nova.cz/clanek/zpravy/domaci/uz-zadnou-kritiku-za-tibet-a-lidska-prava-slibila-si-vlada-a-miri-do-ciny-za-obchody.html; *Připomínat Havla je dnes nutné více než jindy, říká Schwarzenberg*. Parlamentní listy, 1. 5. 2014. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pripominat-Havla-je-dnes-nutne-vice-nez-jindy-rika-Schwarzenberg-317481; *Zapomeňte na Tibet, hlavní je byznys. Česko Čínu kritizovat nebude*. E15.cz, 23. 4. 2014. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/zapomente-na-tibet-hlavni-je-byznys-cesko-cinu-kritizovat-nebude-1079941#utm_medium=selfpromo & utm_source=e15 & utm_campaign=copylink.
- ⁴² Viz příklad Maďarska a Rumunska, kde státní úřady evidentně znemožnily účast aktivistů na zahraniční cestě neudělením víza, nebo dokonce zadržením osob, které se nemohly zúčastnit plánovaných akcí. Viz např. Pleschová, Gabriela: The Slovak and Hungarian Partnerships with China: High Hopes that Did Not Come True. In: Fürst, Rudolf–Tesař, Filip (eds.): *China's Comback in Former eastern Europe: No Longer Comrades, Not Yet Strategic Partners*. Praha: Institut of International Relations, 2013, s. 54. Rumunská vláda dvakrát zabránila návštěvě dalajlamy v letech 2008 a 2010, viz Mureşan, Liana: *Dalai Lama nu este primit cu braţele deschise în România*. Gazeta de Bistriţa, 25. 4. 2010. On-line: gazetadebistrita.ro/stiri-bistrita-investigatii/dalai-lama-nu-este-primit-cu-bratele-deschise-in-romani/ (přel. Filip Tesař). Obdobný příklad v ČR nebyl zaregistrován, v opačném případě by autor takou událost považoval za zlomovou a uvedl ji v patrnost.